

Ea 1.6 Käyttäytymisen haasteet (aik. Vuorovaikutus interventiona)

5 op / 3 ov, vain pääaineopinnoissa

Tavoite: Suoritettuaan jakson opiskelija osaa erottaa kehitys-, persoonallisuus- ja ympäristötaustaltaan erilaisia sopeutumisvaikeuksia. Opiskelijalla on valmiuksia oppilaiden sopeutumisvaikeudet huomioon ottaen suhteuttaa omaa opettajuuttaan oppilaan pedagogisen tilan edellyttämällä tavalla. Opiskelija perehtyy erityispedagogiseen tutkimukseen ja kykenee sen perusteella arvioimaan ja ennustamaan oppilaiden pedagogista tilaa ja sen kehitystä. Lisäksi opiskelijalla on valmiuksia kehittää oppimateriaalia ja uusia opetustapoja erityisopetukseen sekä organisoida yhteistyötä suunniteltaessa erityisopetuksen järjestelyjä.

Risto Hotulainen

Opetus 2009 pääaineopinnoissa

Luento- ja ryhmäopetus kl, Hotulainen

ma 16.2.; 12.15–14.45 L (orientaatio, minäkäsitys ja uskomukset)
ke 18.2.; 12.15–14.45 L (oppimisorientaatiot, menetelmiä tukeva sos.taitoja)
pe 20.2.; 10.15–12.45 (sosiaalisten taitojen harjaannuttaminen, Väinäkainen)
ma 23.2.; 12.15–14.45 RO (orientaatio ryhmätyöskentelyyn)
ke 25.2.; (12.15 – 14.45 Aurora) 15.15-17.45 L (itsenäinen työskentely)
pe 27.2.; 11.00-13.30 L (turvallista ryhmää rakentamaan, Pietilä)
ma 9.3.; 14.45–17.00 RO (esityksiä)
ke 11.3.; 12.15–13.45 RO (esityksiä)
ma 16.3.; 13.15–15.45 RO Korvautuu vierailulla Sairaalakouluun
ma 23.3.; 15.00 - 18.00 Tentti (Sinkkonen H-M)

2

Arviointi

TENTTI ma 23.3. klo 15.00–18.00 sali A213, Tentissä suoritetaan luento-osuus ja kaksi kirjaa.

Oppimateriaali ja kirjallisuus Kirjallisuus: Barrett, M. & Trevitt, J. 1991. Attachment behaviour and the school child. An Introduction to Educational Therapy. London: Routledge. 249 s. Kazdin, A. E. Behavior modification in Applied Settings. 5th or 6th edition. Brooks/Cole. 465 s.
■ EHDOTUS: Case-tapaukset (virtuaalikouluista) ratkaistaan ryhmätyönä tuottamalla ongelmanratkaisuraportti joka esitellään (30min) Raportissa tulee käyttää
a) Barrett, M. & Trevitt, J. 1991. – kirjaa
b) annettua tapauskohtaista materiaalia
c) soveltaa pedagogista arviointia
Raportti arvioidaan 0-5

3

Kurssin teemoja

(pohjaa pedagogiselle arvioinnille)

- Yleinen jäsenyys Käytöshäiriöt – Sosioemotionaaliset ongelmat
- Orientaatio ongelmien taustoihin & syihin
- Minäkäsitys, Itsearvostus, Oppimisorientaatiot
- Sosiaalisen kompetenssi, teoriaa ja tukevia käytäntöjä
- Esitysten kautta käytäviä teemoja (aggressio, itsekyvykyys, opettajan käytös...)

4

KÄYTÖSHÄIRIÖT

Sosioemotionaalinen kehitys lapsen ja nuoren yksilöllisyyden ja vuorovaikutuksen rakentajana

SOSIAALISUUS = liittyy ihmisten välisiin suhteisiin, yksilön ja ympäristön väliseen vuorovaikutukseen

* hyvä itsetuntemus ja itsetunto (annettu ja hankittu) rakentavat sosiaalista minää

EMOTIONAALISUUS = liittyy yksilön tunne-elämään, oman sisäisen tilan tunnistaminen, prososiaalisuus ja empatia

lapsen tunne-elämän ja sosiaalisuuden välille voi luoda ainoastaan teoreettisia eroja

fyysisen, kognitiivisen, kielellisen ja sosiaalis-emotionaalisen kehityksen osa-alueet kietoutuvat toisiinsa

5

Sosioemotionaalisia ongelmia selittäviä teorioita ja malleja

A) PSYKODYNAAMINEN

- Kiintymyssuhde

B) ELÄMÄNHALLINNALLINEN (motivaatio)

- Minäkäsitys
- Tavoiteorientaatiot
- Attribuutit

6

A) PSYKODYNAAMINEN MALLI

Mistä ja milloin poikkeava kehitys alkaa?

Ensimmäisiä merkkejä oman sosiaalisen maailman ulkopuolelle jäämisestä suhteessa vertaisryhmään

- torjuntaa
- kiusatuksi joutumista,
- kiusaajana toimimista,
- syrjäänvetäytymistä,
- yksinäisyyden kokemista.
- Päiväkotilasten toverisuhteongelmat näyttävät olevan yleisiä.
- Monilla lapsilla ne myös kasautuvat herkästi.

7

Yksinäisten oppilaiden jakautuminen ryhmiin sosiaalisten piirteiden mukaan: (Laine 2005)

Epäsosiaaliset syrjäänvetäytyvät Yksinäiset	Epäsosiaaliset aggressiiviset Yksinäiset	Sosiaaliset muita henkisesti kehittyneemmät Yksinäiset
Ujous	Aggressiivisuus	Järkevyys
Arkuus	Heikko itsetunto	Syvästi ajattelevuus
Herkkyys	Määräilevyys	Herkkyys
Heikko itsetunto	Itsekkyys	Rauhallisuus
Masentuneisuus	Yhteistyöongelmat	Hyväntahtoisuus
Muiden vältteleminen	Kiusaaminen	Luotettavuus
Muiden häpeileminen	Rohkeus	Ystävällisyys
Hyväntahtoisuus	Viikkaus	
Auttavuus	Herkkyys	
Onnettomuuden vaikutelma		
Ystävällisyys		
Rauhallisuus		
Yht. 50 % yksinäisistä	Yht. 35 % yksinäisistä	Yht. 15 % yksinäisistä

8

A) PSYKODYNAAMINEN

Lapsen kiintymyssuhde –teoria (Bolby 1969-1980)

- Kiintymys on käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on sitoa äiti ja lapsi toisiinsa → hengissä selviytyminen
- Tutkimusmenetelmänä haastattelu ja havainnointi (M. Ainsworth -78)
 - Turvallisesti kiintyneet (B: secure)
 - Turvattomasti kiintyneet:
 - välttelevästi (A: avoidant)
 - vastustelevasti (C: ambivalent)
 - lisäksi ristiriitaiset lapset → ympäristön laiminlyövyys, epäohdonmukaisuus, hyväksikäyttö
 - Crittenden (1994) jokaiselle luokalle neljä alaluokkaa ja lisäksi yhdistelmä A/C

9

- Keskeisessä osassa Bolbyn teoriassa ovat sisäiset työmallit → toistuvat kokemukset muokkaavat mentaalisia malleja
- Lapset muodostavat käsityksiä: kuka/ketkä tärkeitä ja miten heidän huomio saavutetaan ja miten käytettyihin keinoihin suhtaudutaan
- Lopulta syntyy malleja → jotka säätelevät yksilön käyttäytymistä muita kohtaan ja hänen tunteitaan tärkeitä henkilöitä kohtaan

<http://www.vle.fi/cgi-bin/teema/player.pl?url=teema/vleavoin/silven2.rm&w=256&h=144>

10

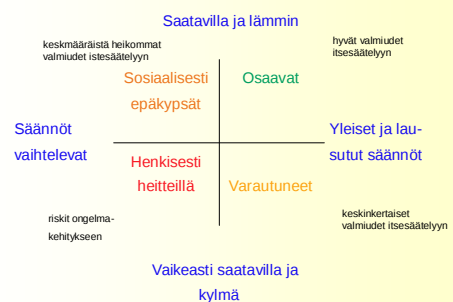
Perheen vuorovaikutus

- Baubrindin (1993) kolmijako perustuu arvioon vanhemmuudesta suhteessa vaatavuuteen ja herkkyyteen:
 - 1) Auktoritatiivinen (authoritative) tyyppi (vaativia ja herkkiä), rohkaisevat lasta yksilöllisyyteen ja omiin suorituksiin.
 - 2) Kasvatukseen sitoutumaton (unengaged) tyyppi; ei vaatimuksia lapsille. Vanhemmat eivät ole virittyneitä kohtaamaan lapsen tarpeita ja toiveita.
 - 3) Keskivertovanhempien (good-enough) tyyppi. Psykososiaalisten taitojen kehittymiseen liittyy jatkuva vahvistaminen.

11

Vanhempien kasvatustyylin vaikutus lapsen sos. kasvuun

12

Yhteenvetoa

- Kasvu kohti itsenäisyyttä alkaa täydellisestä riippuvaisuudesta
- Ulkopuolinen kontrolli vähenee asteittain ja siirtyy itsekontrolliksi
- Jos rajat puuttuvat, itsenäistymistä ei tapahdu
- Lisäksi vaikuttavat: läheisyys ja huolenpito, kommunikaation avoimuus ja tunkeileva käytös

13

B) ELÄMÄNHALLINNALLINEN

1 Minäkäsityksen määrittelyä

...ei ole yhtä yleistä määritelmää eikä selvää sääntöä miten käsitteitä käytetään

- Helposti sekoitetaan jopa minäkäsitys ja itsetunto
- Ongelmana teksteissä pääasiassa käsitteiden kirjo
- a) Minäkäsitykseen
→ minä, minäarvio, minäkuva, identiteetti, minätietoisuus
- b) Itsetuntoon
itse, itsearvo, itsehyväksyntä, itsekunnioitus, itsetuntemus, itsearviointi

14

Minäkäsitys; pohja tavoitteelliselle käytökselle

- Ohjatesamme toimintaamme (valinnat) minäkäsitys muotoutuu.
- Jatkuva itsenmäärittelyprosessi, jossa ympäristön kannustimet ja tuki, erityisesti läheisten ihmisten antama, ovat keskeisessä asemassa.
- Ihmisellä on luonnollinen tarve yrittää selvittää mikä ja millainen hän on. Taustalla tarve myös testata itseensä liittyviä hypoteeseja ("Olen hyvä poika").
- → miten hyvin yksilö onnistuu tässä tehtävässä ja kuinka tyytyväinen hän on omaan määritelmäänsä määrittää yksilön yleisen tyytyväisyyden itseensä (itsetunto).

15

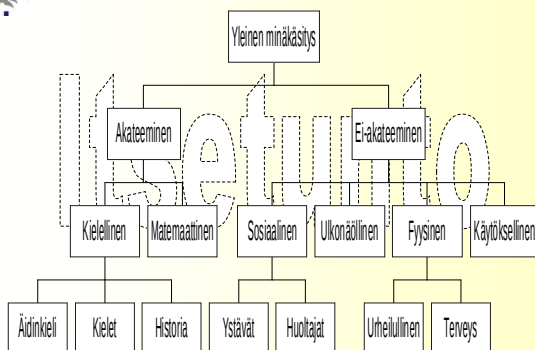

Minäkäsityksen ja itsearvostus

→ taustaa William James (1890)

- Hahmotti teoreettiset päälinjat nykyiselle minäkäsitys-käsitteelle
- Subjektiiivinen, I-self (tiedän, osaan) ja objektiivinen Me-Self (tietävä, osaava) minäkäsitys
- Perusta myös minäkäsityksen hierarkkisuudelle ja spesifisyydelle (sosiaalinen, henkinen, materiaallinen minä)
 - Esim. Sosiaalisten minäkäsitysten moninaisuus
 - Huomasi myös toisilleen ristiriitaisten tavoitteellisten minäkäsitysten olemassaolon
 - Tärkeällä alueella epäonnistuminen vaikuttaa yleiseen itsearvostukseen (itsetunto)

16

17

Kielen kehittymisen ja minäkäsityksen yhteys

- Kielen avulla ympäristö ohjaa lasta, jäsentää tapahtumia ja välittää odotuksia ja sääntöjä.
- Käytössä olevat sanat antavat raamin, jonka avulla minä voidaan määritellä. Esim. "Olen hyvä poika"
- Kielen omaksuminen on voimakkaasti yhteydessä minäkäsityksen kehitykseen. Esim. Kielelliset ja kuvitteelliset minäkäsitykset kehittyvät samanaikaisesti.
- Subjektiiivisesta → objektiiviseen minäkuvaan
- Kielellisen muistin kehittyminen
 - semanttinen muisti: kielellisesti purettu, kontekstivapaa ja yleinen; "Olen hyvä tyttö, Olen ihana, Olen plinsessa"
 - episodinen muisti: kerran tapahtunut, paikkaan ja aikaan sidottu; "Käytiin isän kanssa syömässä kiinalaista ruokaa"

18

- kun tiettyjä (em.) tapahtumia tapahtuu riittävän usein, niistä rakentuu skeemoja (scriptejä - kertomuksia), jotka eivät enää täytä episodisen muistin tunnusmerkkejä (paikka – aika)
- Välttämättömä minäkäsityksen kehitykselle on itsen liittyvien kertomusten muodostuminen.
- Autobiographinen muisti → .
 - Noin 3-4v. lapset alkavat puhua menneistä tapahtumista itsen liittyen ja vähitellen voittavat "infantile amnesian"
- Kielen avulla pystytään luomaan yhä tarkempia kertomuksia itsestä ja niin vähitellen yhä yhtenäisempi kuva itsestä rakentuu. Toisaalta kertomusten tuottaminen ei voi onnistua ilman tarpeeksi toimivaa minäkäsitystä.

19

Myös minään liittyvät tunteet opitaan kommunikaation seurauksena

- Sen lisäksi, että lapset kehittyvät käyttämään kuvailevia käsitteitä itsestä (kiva, ilkeä, reipas...), he kehittävät tunteellisia reaktioita itseään kohtaan
- Kirjallisuudessa eniten käytetään termejä a) kunnia (hyvä mieli), b) häpeä ja c) syyllisyys, arvioidessa oman toiminnan seurauksia
- Subjekttiivinen minä tulee vähitellen tietoiseksi objektiivisesta minästä (miten suoriuduin, miltä näytän)
- ...eli subjektiivinen minä on ylpeä objektiivisesta minästä tai vaihteeltaisesti...
- Kommunikaation avulla omaksutaan myös millaisia tunteita tunnetaan

20

Minätunteiden jaottelua

- **Kunni**aa tunnetaan silloin, kun teko kohtaa omat tavoitteet (saavutuksesta ollaan itse vastuussa, onnistuminen yhdistetään omaan yritykseen tai kykyyn)
- **Häpe**ää tunnetaan silloin, kun huomataan ettei olla tarpeeksi hyviä (→ epäpäteviä) tai on epäonnistuttu kohtaamaan omat tai sosiaaliset standardit (→ syy itsessä)
- **Syyllisyyttä** tunnetaan silloin, kun on toimittu toisin kuin tulisi toimia. On siis tiedossa, että jotain olisi voinut tehdä toisin saavuttaakseen tavoitteen (→ syy teossa).

21

II Minäkäsityksen normatiivinen kehitys (Harter)

- Minäkäsityksen kehitys on yhteydessä kognitiiviseen kehitykseen.
- Voidaan erottaa erillisiä kausia, jolloin minäkäsitys kehittyy "samanaikaisesti", voidaan puhua **normatiivisista** muutoksista
- **Kognitiivinen rakenne**
 - Kuitenkin, selviä eroja voi olla tiettyjen alojen, yksilöiden ja sosiaalisten yhteyksien osalta.
- **Sosiaalinen rakenne**
 - Kuinka vanhemmat/huoltajat, ystävät, ohjaajat, opettajat vaikuttavat vaihtelevasti minäkäsityksen yleisyyteen ja yksityisyyteen ja näiden määritelmien tarkkuuteen
 - "....vaikka ideaalisesti voidaan ajatella, että lapsi löytää vähitellen itse itsensä (määrittää itsensä) on hän toisaalta saamansa hoidon ja tuen armoilla"

22

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

- Objektiivinen minä → n. 1½v. lapsi osaa nimetä itsensä peilistä
 - Tämän jälkeen lapsi alkaa vähitellen ohjautua vanhempien antamien standardien, tavoitteiden ja sääntöjen mukaan → tulee osoittaa, jos poiketaan ohjasta on lapsi vastuussa
- 1½ v. Lapsi iloitsee 1x tornin tai palapelin rakentamisesta, ilman vanhempien palautetta
- 2v. Etsii vanhempien reaktioita hyvistä suorituksista ja välttää negatiivisia vastauksia; epävarmojen tilanteiden ja epäonnistumisen palautemallin ensi vaiheita
 - Opitaan kääntämään selkä ja nostelemaan olkapäitä
- 3v. Enää ei tarvita muiden läsnäoloa tunteiden varmistamiseksi
 - → rangaistuksen pelko

23

Varhaislapsuudessa (3-4v.)

- kuvaukset ovat hyvin konkreettisia ja sisältävät kuvauksia havaittavista a) ominaisuuksista: "Osaan sukeltaa", "Osaan numerot", b) kyvyistä "Olen vahva", "Olen nopea", c) tunteista "Olen iloinen/surullinen", d) tunteista "Pidän jäätelöstä", "Tykkään kissoista" ja e) asennoista "Olen piilossa sohvan takana. Yritä löytää minut".
- Kuvaukset ovat toisistaan erillään, koska tässä vaiheessa lapsilla ei ole kykyä yhdistää piirteitä toisiinsa. Samoin määritellyt ominaisuudet ovat pysymättömiä ja lapsilla ei ole mahdollisuutta testata hypoteettisia minäkäsityksiä.
 - Lapset eivät kykene erotella omaa ideaalista (osaan A,B,C...ja K)
 - Eikä mahdollisuutta vertailla onnistumista toisessa ja epäonnistumista toisessa lajissa.
 - Määritelmät yleensä hyvin positiivisia
 - Poikkeavuus tässä suhteessa merkki jostain vakavasta *

24

Esikouluikä (5-7 v.) "keskilapsuus"

- Lapset pystyvät muodostamaan luetteloita, missä he ovat hyviä
- Myös kuvittelu kehittyy ja auttaa lasta ottamaan leikeissä aikuisten ja itsensä roolit.
- Dualismi vallitsee edelleen (hyvä – paha, kiva – ilkeä jne.)
- Vallalla edelleen positiivinen minäkäsitys
- nopea taitojen kehittyminen tarjoaa syyn positiivisiin arvioihin
- Jotkut lapset pystyvät tuen avulla huomioimaan oman suorituksen parantumisen
- Vallalla voimakas usko, että yritys tuo onnistumisen (toisaalta tutkimus on osoittanut, että kaikki lapset eivät kuulu tähän kategoriaan, esim. Dweck, 1995) *
- Vaikka tunteita voidaan kokea ilman ulkopuolisen läsnäoloa lapset eivät pysty kuvailemaan tunteitaan ennen esikouluikää

25

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

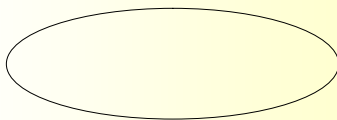
- Lapset käsittävät aikuisten arvioinnin standardit ja yrittävät käyttää tätä tietoa ohjaamaan käytöstä
- He eivät kuitenkaan vielä pysty arvioimaan käytöstään (tarkkailemaan omaan objektiivista minää)
- Väliaikaista vertailua (ei arviointia suhteessa muihin),
- Jotkut lapset jo tässä iässä murehtivat mahdollisia virheitä eivätkä pysty keskittymään kontrolloiviin prosesseihin (yrittäminen, keskittyminen, avun hakeminen: esim. kysyminen)
- Jotkut oppilaat saattavat välttää niiden strategioiden käyttöä, jotka voisivat heidän taitojen ja suoritusten parantumista
- Arviointi-/palautekäytännöt (kotona / päiväkodissa) ovat yhteydessä muodostuviin käyttäytymismalleihin

26

Mitä voidaan tehdä

- Lapset eivät osaa analysoida tekemiään virheitä niin, että heidän itsensä täytyisi muuttua → ympäristön muutos auttaa
- Epärealistisuus → realistisuus
- Ongelmana "negatiiviset lapset" (täysin paha/tyhmä/surullinen/ huono)
 - Korjaavana keinona voi koettaa minäpiiristä:

27

Keskilapsuus (8-11v.)

- Minä pystytään kuvailemaan (ei vain konkreettisesti)
- Yhä kasvavassa määrin suhteessa muihin
- Yleistyksiä ja yläkäsitteitä, joilla minää kuvataan
 - (vrt. taito vai yleisty)
- Minäkuvaukset liittyvät myös tarkemmin spesifiin tilanteisiin
- Tässä vaiheessa pystytään myös muodostamaan määritelmiä suhteessa itsearvoon ja selittää miksi (olen tyytyväinen itseni, koska...)
- Voidaan yhdistää sekä positiivisia että negatiivisia arvioita (älykäs - tyhmä, kiva - ilkeä, hyvä - paha)
- Minä siirtyä lähemmäs toisten arvioimaan kuvaa itsestä

Arvot

28

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

- Lapset oppivat vertailemaan ympäristön kannustuksesta suoritustaan a) eri aloilla ja lajeissa ja myös b) suhteessa toisiin
- Eri osaamisalojen vertailujen puuttuessa realistisen (normatiivisen) minäkuvan kehitys voi viivästyä
- Tai palautteen ollessa aina negatiivista ei opita yhdistämään eikä arvioimaan omia ominaisuuksia
- Sukupuolisidonnainen minäkäsitys voimistuu
- Sisäistetään vähitellen ulkoisia ohjeita (Deci & Ryan)
- Minä yhä voimakkaammin määritellään suhteessa toisiin
 - (heikot - erityisryhmät vaarassa)
- Yrittämisen kaksiteräinen miekka - arvot

29

Nuoruus, minä ja kommunikaatio (12-15)

- Formaaliset operaatiot, tulisi pystyä rakentamaan hyvä teoria...ja testaamaan se.
 - ei kuitenkaan toimi minäkäsityksen osalta
- Minä poikkeuksesta on vahvasti määritelty sosiaalisten suhteiden ja oman hyväksynnän kautta
 - puhelaita, hauskoja, kivoja, hyvin pukeutuneita, cooleja, hyviä heittämään juttuja, vitsikkäitä, urheilullisia ja yms.
- Minä jatkaa rakenteellista kehittymistään/eriytymistään
- Yleistykset (abstraktit minään) kasvavat: avoin vs. ujo
 - yhä tarkempia yleistyksiä (mutta toisaalta ne pysyvät erillään), jolloin en edelleen vaara, että yleistyksiä (all-or-none) –pohjalta
 - abstraktion määrä lisääntyy, mistä syystä voidaan (ajatella ja) korostaa joitakin asioita ns. liikaa...pelkän ajattelutyön pohjalta

30

Ympäristön vaikutus

- Tutkimuksissa havaittu, että toveripiiriin (koulu) hyväksyntä, vanhempien ja "aikuisen" hyväksyntä ovat edelleen keskeisiä itsearvostusta määrittäviä tekijöitä myös tässä ikävaiheessa
- Ulkopuolisen tuki auttaa parhaiten niitä nuoria, joilla on joku vahvuusalue
- Ongelmallisia ne nuoret, jotka arvioivat "kaikki" kompetenssinsa alhaiseksi
 - täytyy ottaa selvälle → selvät taitojen kehitysohjelma ja toivon perspektiivin luominen

31

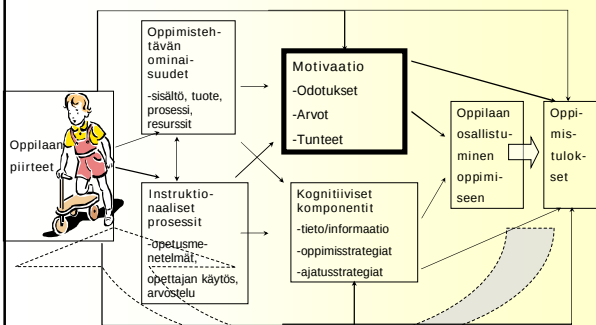
Minäkäsitys ja motivaatio (johdatus orientaatioihin)

- Oppilaiden käsitykset omasta pätevyydestään (eli odotukset), jotka muodostuvat koulukokemuksista ja niiden tulkinnasta, vaikuttavat lasten käytökseen jatkossa
- Sekä ulkoinen että sisäinen palautejärjestelmä muodostavat pohjan motivaatiolle
- Positiivinen oppijaminäkäsitys on positiivisesti yhteydessä yrittämiseen, kurssien valintaan, akateemisiin tavoitteisiin, akateemisiin tuloksiin, lukion päättämiseen, yliopistoon hakemiseen, ammatteihin...
- Yhteydessä myös positiivisiin suoriutuksiin, psykologiseen terveyteen, koulumieliarvoihin ja sosiaalisten suhteiden solmimiseen
 - OPS: Tavoitteena positiivinen minäkäsitys

32

Miten minäkäsitys sijoittuu oppimistilanteeseen

33

Tavoiteorientaatiot

1. Oppimisorientaatio
2. Suoritusorientaatio
3. Välttämisorientaatio
4. Oppitu avuttomuus

34

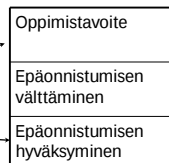
Tavoiteorientaatiot ja oppiminen (Dweck)

Kolme välttämää, jotka eivät välttämättä pidä paikkaansa:

- Kyvykkäät ja taitavat oppilaat ovat sisäisesti motivoituneita. He janoavat haasteellisia tehtäviä
- Vanhempien kiittely lasten älykkyydestä ja lahjakkuudesta rohkaisee lasta sisäiseen motivaatioon ja oppimisorientaatioon.
- Itsevarmuus ja luottamus omaan älykkyyteen johtaa oppimisorientaatioon.

- 1) Älykkyyden "muotoutuvuus"
 - älykkyyttä pystytään parantamaan

- 2) Älykkyyden pysyvä kokonaisuus
 - älykkyyttä tietty määrä (toisilla enemmän kuin...)
 - jotkut ovat älykkäitä, jotkut eivät

5

Tavoiteorientaatiot

1. Oppimisorientaatio

- ymmärtäminen
- kompetenssin lisääminen
- haasteellisuus → mahdollisuus testata itseään
- virheet → mahdollisuus oppia

2. Suoritusorientaatio

- hyvään lopputulokseen pääseminen päätavoite (ei välttämättä ymmärtäminen)
- virheiden välttäminen keinolla millä hyvänsä
- osa työskentelystä käytetään ajatteluun siitä miten toiset suhtautuvat

Esimerkkejä:
 → halutaan korostaa hyviä suorituksia
 → yritetään näyttää "fiksummilla"
 → valitsee yleensä lyhimmän mahdollisen tien
 → vertailee arvosanoja (piilottaa oman, jos huonompi)
 → valitsee tehtäviä, joissa varmasti onnistuu
 → jos epäilee epäonnistuvansa, osoittaa selvästi, ettei yrittänytkaan tosissaan

3. Välttämisorientaatio

- Haasteellisuus → mahdollisuus epäonnistua
- virheet → osoitus oman kykenemättömyydestä
- Parempi olla vastaan, olla tekemättä
- Huonon tuloksen alleviivaaminen → depressiivisyys, alistuneisuus
 → "Oppitu avuttomuus"

36

Tavoiteorientaatioiden muotoutumisesta; mistä kaikki (voi) alkaa

Lastentarhaikäisetkin (3,5-5v.) voivat osoittaa välttämisen-orientaatiota

Palapelitehtävä:

- Toiset halusivat pysyä helppoissa palapeleissä
- Roolileikki, siitä miten vanhemmat suhtautuisivat
- Virhe, väärä vastaus lapsen maailmassa merkki pahuudesta → rangaistus
- Virheitä kartetaan vain hyvä lopputulos merkitsee

Palaute ratkaisevaa:

- Kykyihin ja lapseen kokonaisuutena liittyvä palaute (-)
- Virheettömyyteen ja lopputulokseen keskittyvä palaute (-)
- Älykkyyden ja lahjakkuuden kiittäminen (-)
- Oppimisstrategioihin ja yrittämiseen liittyvä palaute (+)

Erityistä tukea ja ohjausta annettaessa on hyvä selvittää oppilaan suhtautuminen virheisiin

- Suorituksen tai kyvykkyyden parantamiseen liittyvään palautteeseen tulee aina liittää syy mistä parantunut tulos johtuu
- Haasteet ja virheet ovat niitä tilaisuuksia, jolloin voidaan oppia jotain uutta.
- Koulun tehtävä antaa valmiuksia oppilaille toimia uusissa haasteellisissa ja vaikeissa tilanteissa.

37

4. Opittu avuttomuus

Seligmanin (1974) opitun avuttomuuden teoria.

- Yksilö menettää tilanteen hallinnan. Hän ei pysty kontrolloimaan tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä. Hän vain odottaa, mitä seuraavaksi
- Opitun avuttomuuden seuraukset muistuttavat masennusta.

Opittuun avuttomuuteen liittyy seuraavia oireita:

- Passiivisuus
- Vaikeus oppia, että toiminta tuottaa tulosta
- Aggression puute
- Avuttomuus vähenee ajan myötä
- Painon menetys, syömättömyys, hermostuneisuus, seksuaaliset ongelmat
- Norepinefriinin muutokset
- Vatsahaava ja stressi

38

- Syynä havainto, että toiminta ja saadut palautteet ovat toisistaan riippumattomia. "En ole itse vastuussa saadusta palautteesta".
- Vaikka koulun tehtävä on edistää ihmisen valmiuksia, se tarjoaa joillekin kokemuksia, joita voi kuvata sanalla opittu avuttomuus.
- Osa lapsista joutuu jatkuvasti tilanteisiin, jossa he kokevat epäonnistumisia. Aina vain menee huonosti.
- Osa lapsista passivoituu, osa etsii vaihtoehtoisia keinoja saada huomiota (kielteisyys → merkki taistelusta avuttomuutta vastaan?)
- Myös muutokset keskushermostossa ovat olleet selviä.
- → Passiiviset pahimmassa vaarassa. Passiivinen ote elämään on merkittävä parantumisen este. Monissa terapioissa koetetaan ihminen saada liikkeelle, tekemään sellaisia ratkaisuja, jotka osoittavat hänen vielä hallitsevan omaa elämäänsä.

39